

О. С. Савченкоаспірант кафедри міжнародних відносин та політичного консалтингу
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ ДО ПОНЯТТЯ «ЦИФРОВІЗАЦІЯ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ»

У статті доведено, що на сьогоднішній день цифровізація є одним з ключових мегатрендів у розвитку суспільства, що зачіпає різні сфери його життя. Цифрові технології пронизують побут сучасної людини, оточують її в різних формах професійної діяльності та дозвілля, є важливою складовою спілкування, пізнання та соціалізації. Обґрунтовано, що у загальному вигляді цифровізація на мікрорівні є процесом впровадження цифрових технологій, інструментів та платформ у діяльність економічного суб'єкта, у тому числі приватної організації. Автором доведено, що цифровізація – це процес покращення процедур, механізмів, методів діяльності через запровадження інформаційно-комунікативних технологій у діяльність та комунікацію. Перетворення інформації в цифрову форму в сучасному світі охоплює як виробництво, бізнес та науку, і соціальну сферу, публічне управління. Цифрові технології стають невід'ємною частиною життя сучасної людини, змінюють суспільні відносини. Таким чином, наше суспільство стає цифровим.

На нашу думку, цифровізація публічного управління – це використання цифрових технологій, можливостей онлайн комунікацій в системі прийняття та реалізації державно-управлінських рішень, надання адміністративних послуг, формування дієвих державних механізмів реалізації державної політики у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Цифрові технології покликані максимально скоротити етап передачі інформаційних повідомлень від органів державної влади та місцевого самоврядування до кінцевого споживача за допомогою ефективного використання цифрового простору. І це по-перше спрощує отримання важливих для людини адміністративних послуг та дозвільних документів, а, по-друге, скорочують фінансові ресурси на обслуговування системи надання адміністративних послуг оф-лайн, по-третьє, мінімізує прояви корупції, адже немає безпосереднього контакту надавача адміністративних послуг та громадянина. Стосовно публічного управління процес цифровізації може означати досить широкий набір змін традиційних практик, технологій, механізмів (подальше переведення державних сервісів в електронну форму, нові інструменти державної комунікації, надання документів через Інтернет, формування стійкої співпраці органів державної влади з громадянами через електронні сервіси тощо та ін.).

Ключові слова: публічне управління, цифровізація, цифрові технології, інформаційно-комунікативні інструменти, система електронного урядування.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день цифровізація є одним з ключових мегатрендів у розвитку суспільства, що зачіпає різні сфери його життя. Цифрові технології пронизують побут сучасної людини, оточують її в різних формах професійної діяльності та дозвілля, є важливою складовою спілкування, пізнання та соціалізації. Досить складно судити, наскільки тривалим цей мегатренд виявиться, наскільки екстенсивним чи інтенсивним буде його подальший розвиток, однак не буде перебільшенням стверджувати, що, ставши одним із явищ ХХІ ст., напередодні його третього десятиліття цифровізація, і – ширше – техно-

логізація, залишається найбільш дієвим драйвером прогресу, що сприяє зростанню числа змін тільки в структурі технології та її додатку, а й у нематеріальній галузі у тому, що стосується свідомості та – менш абстрактно – соціальної динаміки, у механізмах існування та розвитку суспільства.

Розширення концепту цифровізації на різні процеси економіки та інші суспільні сфери життєдіяльності суспільства, формування на її основі глобальних управлінських пріоритетів стали відбуватися в рамках парадигми так званої четвертої промислової революції, або індустрії 4.0, що розглядається як новий техно-

логічний устрій. Тому актуалізується проблема аналізу проблем цифровізації в системі публічного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблемам цифровізації, цифрових трансформацій публічного управління, запровадження електронних технологій у публічне управління у різних аспектах присвячені роботи таких вчених: О. Берназюк, Т. Биркович, В. Биркович, В. Дрешпак, Н. Грицяк, О. Кабанець, О. Карпенко, П. Клімушин, В. Куйбіда, І. Лопушинський, І. Макарова, В. Наместник, О. Орлов, М. Павлов, Ю. Пігарев, Г. Почепцов, В. Ракіпов та інші.

Разом з тим, відсутня систематизація наукових підходів до визначення поняття «цифровізація у публічному управлінні» як комплексного феномену формування цифрового суспільства.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є систематизація наукових підходів до визначення поняття «цифровізація у публічному управлінні» як комплексного феномену формування цифрового суспільства.

Виклад матеріалу. Слід зазначити, що вперше термін «цифровізація» ввів у вжиток 1995 року Ніколас Негропonte, американський дослідник з Массачусетського технологічного інституту, брат колишнього заступника держсекретаря та директора національної розвідки США. У своїй книзі «Being Digital» Н.Негропonte порівнює атоми та біти як найдрібніші частки відповідно до матеріального та цифрового світу. На його думку, те, що складено з атомів, рано чи пізно можна буде скласти і з бітів [1].

Розширення концепту цифровізації на різні процеси суспільного життя, формування на її основі глобальних управлінських пріоритетів стали відбуватися в рамках парадигми так званої четвертої промислової революції, або індустрії 4.0, що розглядається як новий технологічний устрій [2]. Однак, незважаючи на новаторський характер проєктованої природи соціально-виробничих відносин, з відомими припущеннями витоки цифровізації можна простежити від усіх, що мали місце у минулому спроб конструювання ідеального суспільства.

Поняття «цифровізація» можна розглядати у вузькому та широкому змісті. Так, цифровізація у вузькому сенсі – це перетворення інформації на цифрову форму, а в широкому – тренд ефективного світового розвитку [3, с. 47].

Цифровізація – це інтеграція цифрових технологій у повсякденне життя суспільства шляхом оцифровки всього, що можна оцифрувати. Циф-

ровізація означає комп'ютеризацію систем і робочих місць для більшої легкості та доступності [4].

Цифровізація є визнаним механізмом економічного зростання завдяки здатності технологій позитивно впливати на ефективність, результативність, вартість та якість економічної, громадської та особистої діяльності [5].

Термін «цифровізація» сьогодні має тенденцію використання для опису трансформації, яка йде далі, ніж просто заміна аналогового або фізичного ресурсу на цифровий. Наприклад, книги не просто перетворюються в електронні книги, а надають цілий спектр інтерактивних і мультимедійних ресурсів. Відповідно, процеси можуть стати вже онлайн-діалогами між різними сторонами освітнього процесу. Цифровізація – це своєрідна зміна парадигми того, як ми думаємо, як ми діємо, як ми спілкуємося із зовнішнім середовищем і один із одним, а технологія тут – скоріше інструмент, аніж мета [6].

У найбільш загальному вигляді цифровізація на мікрорівні є процесом впровадження цифрових технологій, інструментів та платформ у діяльність економічного суб'єкта, у тому числі приватної організації [7, с. 48]. При цьому процес цифровізації може бути фрагментарним, що торкається окремих аспектів розвитку господарюючого суб'єкта, або комплексним, що стосується переважної більшості сфер системи управління розвитком компанії [8, с. 89].

Крім того, існує безліч визначень «цифровізація», проаналізуємо деякі з них. Так, поняття цифровізації – це:

– забезпечення, покращення та перетворення бізнес-процесів шляхом використання цифрових технологій та оцифрованих даних. У цілому, цифровізація розглядається як шлях до цифрового бізнесу та цифровим трансформаціям, але значення цифровізації виходить за межі бізнесу та відноситься до постійного втілення цифрових технологій у всі види суспільного життя [9];

– процес впровадження цифрових технологій для вдосконалення життєдіяльності людини, суспільства і держави, а цифровізацію публічного врядування як стрибкоподібний процес цифрових трансформацій публічного врядування у цифрове врядування (цифрове управління) [10];

– процес створення та використання нових, цифрових за замовчуванням (digital-by-default), інтероперабельних, стандартизованих інформаційних систем у публічному управлінні, які дають змогу не лише оцифрувати й автоматизувати наявні управлінські процеси за допомогою електронних

інструментів, а й визначати певні «критичні точки» управлінського процесу, співвідношення між ними та приймати рішення з їх урахуванням» [11];

– використання можливостей онлайн та інноваційних цифрових технологій усіма учасниками економічної системи – від окремих людей до великих компаній та держав [12];

– характеризується волею сучасного суспільства до віртуальної комунікації, зміни форм і стилю суспільновладних взаємовідносин, що обумовлює включення державно-управлінських структур у віртуальне середовище та зміну форм управління, зокрема впровадження онлайн платформ життєдіяльності громад [13].

Цифровізація повинна забезпечувати кожному громадянину рівний доступ до послуг, інформації та знань, що надаються на основі інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, орієнтуватися на міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС, виходу на європейський і світовий ринок. Головна мета розвитку цифрових інфраструктур полягає в тому, щоб усі громадяни України без обмежень та труднощів технічного, організаційного та фінансового характеру (зокрема соціально незахищені верстви населення) могли скористатися цифровими можливостями незалежно від свого місцезнаходження чи проживання та не перебували в сегменті «цифрового розриву» [14, с. 108].

Таким чином, цифровізація – це процес покращення процедур, механізмів, методів діяльності через запровадження інформаційно-комунікативних технологій у діяльність та комунікацію.

Перетворення інформації в цифрову форму в сучасному світі охоплює як виробництво, бізнес та науку, і соціальну сферу, публічне управління. Цифрові технології стають невід'ємною частиною життя сучасної людини, змінюють суспільні відносини. Таким чином, наше суспільство стає цифровим.

На нашу думку, цифровізація публічного управління – це використання цифрових технологій, можливостей онлайн комунікацій в системі прийняття та реалізації державно-управлінських рішень, надання адміністративних послуг, формування дієвих державних механізмів реалізації державної політики у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Цифрові технології покликані максимально скоротити етап передачі інформаційних повідомлень від органів державної влади та місцевого самоврядування до кінцевого споживача за допомогою ефективного використан-

ня цифрового простору. І це по-перше спрощує отримання важливих для людини адміністративних послуг та дозвільних документів, а, по-друге, скорочують фінансові ресурси на обслуговування системи надання адміністративних послуг оф-лайн, по-третє, мінімізує прояви корупції, адже немає безпосереднього контакту надавача адміністративних послуг та громадянина.

Стосовно публічного управління процес цифровізації може означати досить широкий набір змін традиційних практик, технологій, механізмів (подальше переведення державних сервісів в електронну форму, нові інструменти державної комунікації, надання документів через Інтернет, формування стійкої співпраці органів державної влади з громадянами через електронні сервіси тощо та ін.). Але головне, що є одночасно і викликом, полягає в остаточній відмові від ієрархізованої взаємодії, при якій баланс між загальним та приватним встановлюється – за аналогією з ринковою економікою. А тому – як і в ринковій економіці – держава (як і інші нерівноправні інститути) стає зайвою. Відбувається свого роду абсолютизація мережевих зв'язків, коли вже не люди керують своїми мережами, а «розумні» мережі керують людьми – забезпечують реалізацію всіх транзакцій, необхідність яких виявляється безособовими мережевими алгоритмами на основі великих обсягів даних. З одного боку, формується механізм забезпечення інтересів усіх суб'єктів – своєрідна «процедурна справедливість» [13]. З іншого боку, умови, що формуються, аж ніяк не гарантія загального блага: разом з новими можливостями виникають і нові ризики, які можуть призвести до принципово нових форм залежності – від великих даних та їхніх операторів, а точніше – інтересів, що стоять за ними [14].

Цифрова трансформація процесів публічного управління може призвести до скорочення чисельності державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, підвищення ефективності адміністрування (за рахунок підвищення об'єктивності прийнятих рішень та усунення можливості технічних помилок при прийнятті типових рішень), зростання якості та доступності державних та муніципальних послуг за рахунок переведення їх у цифровий формат, а також підвищення рівня безпеки їх отримання. У цьому потрібно більш детальне вивчення способів цифровізації процесів публічного управління та перспектив їх розвитку.

Пандемія, а також повномасштабне вторгнення росії на територію України, активні військові

дії підтвердила актуальність та важливість цифровізації процесів публічного управління, тому очікується, що протягом найближчих років цифрова трансформація публічного управління буде у фокусі уваги як дослідників, і урядових інстанцій. Цифровізація публічного управління має ґрунтуватися на ряді принципів і дій, спрямованих на максимальне підвищення ефективності як для досягнення конкретних короткострокових цілей, так і в реалізації проектів розвитку:

- оптимальність;
- простота;
- захищеність систем та інтересів громадян;
- професіоналізм;
- орієнтація на результат;
- стабільність та стійкість систем до глобалізаційних викликів.

Висновки. Проведений аналіз дає підстави зазначити, що надання адміністративних послуг у цифрову епоху, як і раніше, має в першу чергу бути орієнтовано на потреби громадян та бізнесу, при цьому цифровізація виступає джерелом нових інструментів і процедур, що спрощують і робить більш простими, доступними, зрозумілими, безпечними тощо використання традиційних методів. У міру того, як процедури публічного управління переводитимуться в «цифрове поле», вони стають не лише зручнішими, але й безпечнішими.

Напрямами розвитку теоретичного аналізу процесів цифровізації публічного управління є наступні:

- виявлення найбільш оптимальних напрямків поєднання окремих інструментів цифровізації публічного управління;
- кількісна оцінка основних ризиків, пов'язаних з процесами цифровізації публічного управління;
- розробка державних програм, орієнтованих на підвищення ефективності цифровізації.

Список використаних джерел:

1. Negroponte N. Being Digital. New York : Knopf, 1995. 256 p.
2. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. Geneva: World Economic Forum, 2016. 184 p.
3. Халин В. Г., Чернова Г. В. Цифровизация и ее влияние на российскую экономику и общество: преимущества, вызовы, угрозы и риски. *Управленческое консультирование*. 2018. № 10. С. 46–63.
4. Encyclopedia of Information Science and Technology, Fourth Edition (10 Volumes). IGI Global, June, 2017. 8104 p.
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р. «Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>
6. Карплюк С. О. Особливості цифровізації освітнього процесу у вищій школі. *Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку: матеріали методологічного семінару НАПН України. 4 квітня 2019 р. / за ред. В. Г. Кременя, О. І. Ляшенка; уклад. А. В. Яцишин, О. М. Соколюк. К., 2019. С. 188–197.*
7. Panshin V. N. Digital economy: concept and directions of development. *Science and innovations*. 2019. № 3. Pp. 48–60.
8. Management in the digital economy: textbook / G. I. Kurcheeva, A. A. Aletdin, G. A. Klochkov. Novosibirsk : Publishing house of NSTU, 2018. 136 p.
9. Amancio Bouza. What is Digital Transformation, Digitalization, and Digitization. URL: <https://medium.com/api-product-management/what-is-digital-transformation-digitalization-and-digitization-c76277fbdd6>
10. Куйбіда В. С., Карпенко О. В., Наместнік В. В. Цифрове врядування в Україні: базові дефініції понятійно-категоріального апарату. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Державне управління*. 2018. № 1. С. 5–11. URL: <http://academy.gov.ua/infpol/pages/dop/2/files/974f8478-cfe8-4d31-971b-d5116efff458.pdf>
11. Наместнік В. В., Павлов М. М. Електронне, цифрове та smart-управління: сутність та співвідношення термінів. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Державне управління*. 2020. №1(96). С. 115–121.
12. Цифрова адженда України – 2020 («Цифровий порядок денний» – 2020) Концептуальні засади (версія 1.0). Першочергові сфери, ініціативи, проекти «цифровізації» України до 2020 року. Київ : ГС «Хай-тек офіс Україна», 2016. 90 с. URL: <https://ucco.org.ua/uploads/files/58e78ee-3c3922.pdf>
13. Лукін С. Сучасні аспекти цифровізації публічних просторів. *Аспекти публічного управління*. 2020. Том 8. Спецвипуск № 1. С. 91–93.
14. Панченко О., Сердюк І. Інформаційна державна політика на шляху Цифровізації. *Аспекти публічного управління*. 2020. Том 8. Спецвипуск № 1. С. 107–109.
15. Сморгунів Л. В. Блокчейн как институт процедурной справедливости. *Полис. Политические исследования*. 2018. № 5. С. 88–99.
16. Володенков С. В. Digital-технологии в системе традиционных институтов власти: политический потенциал и современные вызовы. *Вестник Московского государственного областного университета (Электронный журнал)*. 2018. № 2. С. 39–48.

Savchenko O. S. Systematization of scientific approaches to the concept of "digitalization in public governance"

The article proves that today digitalization is one of the key megatrends in the development of society, affecting various spheres of its life. Digital technologies permeate the life of modern man, surround him in various forms of professional activity and leisure, is an important component of communication, cognition and socialization. It is substantiated that in general, digitalization at the micro level is the process of implementing digital technologies, tools and platforms in the activities of economic entities, including private organizations. The author proves that digitalization is a process of improving procedures, mechanisms, methods of activity through the introduction of information and communication technologies in activities and communication. The transformation of information into digital form in the modern world covers both production, business and science, and the social sphere, public administration. Digital technologies are becoming an integral part of modern life, changing social relations. In this way, our society becomes digital.

Digitalization of public administration is the use of digital technologies, online communication capabilities in the system of making and implementing public administration decisions, providing administrative services, forming effective state mechanisms for implementing public policy in all spheres of society. Digital technologies are designed to minimize the stage of transmission of information messages from public authorities and local governments to the end user through the efficient use of digital space. And this, firstly, simplifies the receipt of important administrative services and permits, and, secondly, reduces financial resources to service the system of providing administrative services offline, and thirdly, minimizes corruption, because there is no direct contact with the provider of administrative services and a citizen. With regard to public administration, the digitalization process can mean a wide range of changes in traditional practices, technologies, mechanisms (further translation of public services into electronic form, new tools of public communication, providing documents via the Internet, forming sustainable cooperation between public authorities and citizens through electronic services, etc.).

Key words: *public administration, digitalization, digital technologies, information and communication tools, e-government system.*